

ДЕТСКА ГРАДИНА "РАДОСТ"
ГРАД ЯМБОЛ, ОБЩИНА ЯМБОЛ, ОБЛАСТ ЯМБОЛ
УЛИЦА "ЛОМ" № 5 Тел.: 046/ 66-34-74
e-mail: cdg.radost.3@abv.bg <http://dgradost.net>

Утвърдил:

Директор на ДГ „Радост“,
Марияна Тодорова

**МЕХАНИЗЪМ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО
НА ДГ „РАДОСТ“, ГРАД ЯМБОЛ
АКТУАЛИЗИРАН ЗА УЧЕБНАТА 2019/2020г.**

Въвеждането на механизъм за противодействие на тормоза се налага от разбирането, че реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции. Подобна политика е необходимо да включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие.

- Разясняване на понятията „насилие“ и „тормоз“, както и видовете поведение, които те включват.**
- Разгледане на задължителните елементи на механизма за противодействие на тормоза.**
- Очертаване на основните ресурси, които детското заведение трябва да осигури, за да може ефективно да се противодейства на насилието.**

I. Измерение на насилието между децата. Основни понятия

Насилието между децата обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и върху тези, които го извършват.

Какво е насилие? По дефиниция от Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

- физическо насилие – „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето“;
- психическо насилие – „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение...“.

Според Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

Тормозът срещу връстници се разглежда от много автори като групов феномен (Craig and Peplar, 1997). Те посочват, че 85% от случаите на насилие се извършват в присъствието на други. Дан Олвеус (Olweus, 1993) обяснява този факт с груповата динамика. Според него тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от

съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете.
2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот.
3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът може да обхваща много широк спектър от поведения. Може да се състои от преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откраждане или повреждане на лични вещи) или да бъде по-рафиниран, непряк (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключват някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или други, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди.

Психически тормоз – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене.

Социален тормоз – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата от своя страна нямат нагласата да споделят с възрастните своите преживявания.

В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват, като се счита, че те са нормална част от израстването и социализацията на децата.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на физическото насилие включва следните **физически и поведенчески показатели**:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха и чести отсъствия от училище;

чести отсъствия от определени часове, например от физическо възпитание и спорт.

Разпознаването на **психическото насилие** включва следните психически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от детското заведение;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в детската градина, ниска самооценка;
- само занемаряване (постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.

Разпознаването на **сексуалното насилие** включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение.

Накратко КАКВО ОЗНАЧАВА ТОРМОЗ В УЧИЛИЩЕТО И ДЕТСКАТА ГРАДИНА ОТ ВРЪСТНИЦИТЕ?

Тормоз от връстниците означава, когато едно дете или група деца нарочно се отнасят лошо към друг ученик, който е по-слаб и не може да се защити (да им отговори): например дразнят го, обиждат го, подиграват му се, измислят му неприлични прякори, бутат го, удрят го или го ритат, заплашват го, взимат му нещата, изнудват го, затварят го в стаята или правят други неприятни неща.

Тормоз означава също така когато за някой се пишат обидни неща, например по дъската, стените, разпространяват се зловни клеки, слухове и измислици или когато другите ученици нарочно го изключват от игрите, не искат да говорят или да правят нищо заедно с него.

Тормоз означава, когато към дадено дете се отнасят по този начин не само веднъж (еднократно), а много пъти или в продължение на дълго време. Тормозът се различава от конфликтите, караниците или схватките в училище, които възникват между учениците с приблизително еднаква сила. При тормоза един ученик/дете (групата от ученици/деца) са очевидно по силни от другият ученик/дете, който е по-слаб и не може да се защити, да отговори на тези, които го тормозят.

Въз основа на досегашната практика в ДГ „Радост“, провежданите проучвателни дейности и направените оценки и изводи от доклади и анализи на комисията за превенция на противообществените прояви на децата, в детското заведение се разработи следния комплекс от мерки за противодействие на училищния/детския тормоз:

Задължение на всеки учител и служител в училище или детска градина:

- Да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел
- Да бъде наблюдателен и да следи груповата динамика в паралелките/групите.
- Да наблюдава взаимодействията и взаимоотношенията между децата в по време на междучасията и неформалните ситуации, в които те общуват.

Мерки за намаляване на риска от възникване на тормоз и насилие между децата в ДГ „Радост“-гр.Ямбол.

- Защита и отстояване на човешките права и проява на толерантност към различията.
- Интегрирането на Механизма за противодействие на тормоза в ДГ „Радост“- гр.Ямбол в Плана на Комисия за превенция на противообществените прояви.
- Дейности и форми за информиране относно същността и видовете тормоз, както и за формиране у децата на умения за справяне с него, предлагане на стратегии за превенция и преодоляването на възникнал такъв.
- Дейности с родителите – информиране, консултиране, оказване на съдействие – групово и индивидуално.
- Текуща оценка на взаимоотношенията в работната среда.

Включване в обученията за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с тормоза в детското заведение.

Начини за противодействие на училищния тормоз между децата в ДГ "Радост"-гр. Ямбол.

- Създаване на координационен съвет, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.
- Дейности на ниво група: Съгласно План за графиците за външни лектори от други институции и според компетенциите на педагогически специалисти в детското заведение. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.
- Дейности с родителско участие, включване в инициативи и мероприятия.

Процедури и алгоритъм при установен тормоз между децата:

Ниво на тормоз	Отговор на детското заведение	Отговорни лица
Ниско нарушение на правилата	Прекратяване-изтъкване на нарушеното правило:налагане на съответна последица	Учител група
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или по-сериозни последици	Описване на ситуацията в Дневник на случаите на тормоз, възстановяване на щетата, разговаря се с родителите	Учител група
Сериозна – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето жертва, така и на детето-извършител	Насочване към Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; Дневник за случаите на тормоз, среща с родителите, възстановяване на щетата, включване на учениците в допълнителни програми	Директор

Действия при разрешаване на установен училищен тормоз между децата в ДГ "Радост"-гр. Ямбол:

На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. По-голямата част от ситуацияите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка за ситуацията и нейната тежест.

Първа стъпка: Прекратяване на ситуация на тормоз

Задължение на всеки учител и служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени, за да се прекрати физическият контакт между тях незабавно и да се уведоми директора на детското заведение.

Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това следва да се случи на по-късен етап. Важното е учителят/ служителът ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз

Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от учителя на групата

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялата детска градина се придържа, а не за да бъде наказан. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят разговаря с детето, а детето само избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и детето, което е било потърпевшо от тормоза. Като първа стъпка учителката в група изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, учителката за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка.

Трета стъпка: Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз

Работата с деца, които са обект на тормоз, е насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

Учителката в група говори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило.

Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се.

Учителката в група наблюдава детето в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

Четвърта стъпка: Реакции спрямо наблюдателите

Учителката в група изтъква тези, които са се намесили в защита на ценностите на детското заведение. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще.

Учителката в група насърчава децата за грижата спрямо тормозеното дете.

Система за насочване към други служби

I. Създава се дневник в детската градина за регистрираните случаи на тормоз между децата.

II. Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Регистърът съдържа следните реквизити: „дата“, „какво се е случило – кратко описание на случая“, „кога се е случило“, „участници“, „служител, регистрирал ситуацията – име и подпис“, „предприети мерки“, „отговорни участници, които са информирани (институции, органи, родители“, „как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои“. Този дневник се съхранява на достъпно място при председателя на координационния съвет.

III. Учителите по групи следят вписаните в дневника случаи и предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителя на детето, с учители и с педагогическия съветник.

IV. В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, Координационният съвет (УКПППУ) предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на Отдел „Закрила на детето“, Местната комисия борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, полицията и всички останали участници.

ДЕТСКА ГРАДИНА "РАДОСТ"
ГРАД ЯМБОЛ, ОБЩИНА ЯМБОЛ, ОБЛАСТ ЯМБОЛ
УЛИЦА "ЛОМ" № 5 Тел.: 046/ 66-34-74
e-mail: cdg.radost.3@abv.bg <http://dgradost.net>

ДНЕВНИК

ЗА РЕГИСТРИРАНИТЕ СЛУЧАИ НА ТОРМОЗ

МЕЖДУ ДЕЦА

Дата	Кратко описание на случая	Кога се е случило	Участници	Служител, регистрирал ситуацията – име и подпис	Как е приключила ситуацията и/или на какъв етап е, и какво предстои

ДЕТСКА ГРАДИНА "РАДОСТ"

Утвърждавам:
Директор:
(Марияна Тодорова)

ПЛАН ЗА РАБОТА НА КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ ЗА СПРАВЯНЕ С ТОРМОЗА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА „МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ И АЛГОРИТЪМА ЗА НЕГОВОТО ПРИЛАГАНЕ“

Планът е приет на заседание на педагогическия съвет – Протокол № 2/04.10.2019 г.

Състав на Съвета:

1. Председател: Петя Тодорова Кацарова,
2. Членове: Даниела Димчева Димитрова, Жаклина Панайотова Колева

I. Предмет

Проучване и подпомагане на психическото развитие и здраве на децата в системата на предучилищното образование чрез превантивни мерки и сътрудничество по прилагането на механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищно образование и Алгоритъма за неговото прилагане.

II. Цел

Разработване и прилагане на цялостен подход, прилагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна среда.

III. Задачи

1. Разработване и прилагане на превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в детската градина.
2. Разработване на защитна мрежа за интервенция при случаи на тормоз в детското заведение.

IV. Дейности

1. Превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в детското заведение
- 1.1 Сформиране на Координационен съвет.

Срок: м. октомври
Отг. Петя Кацарова- учител

1.2. Оценка на проблема през мнението на децата/учителите/родителите – с помощта на стандартизиран въпросник.

Срок: м. октомври

Отг. Даниела Димитрова, учителите по групи

1.3. Анализ на проявите на училищен тормоз и наличните правила и решения за справяне с него – честота на булинг (многократни и прекомерни негативни действия над едно лице от страна на друго (други) лице, форми, резултати, последствия, налични и липсващи правила.

Срок: м. ноември

Отг. Жаклина Колева, учителите по групи

1.4. Запознаване на децата със същността на тормоза, проявите и участниците в процеса и необходимостта от предотвратяването му.

Срок: постоянен

Отг. учителите по групи

1.5. Включване в обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти за справяне с училищния тормоз съгласно План за квалификационна дейност на ДГ „Радост”-гр.Ямбол.

Срок: постоянен

Отг. Директор, Петя Кацарова

1.6. Оптимизиране на системата за наблюдение и контрол в зависимост от резултатите от оценката на проблема.

Срок: м. ноември

Отг. учителите по групи

1.7. Разработване на процедури за реагиране в ситуации на тормоз.

Срок: м. октомври

Отг. учителите по групи

1.8. Запознаване на деца и родители с процедурите за реагиране в ситуации на тормоз.

Срок: м. ноември

Отг. учителите по групи

1.9. Изработване и разпространение на информационно-образователни материали, съобразени с различните възрастови групи и свързани с:

а) превенция на тормоза;

б) правата и задълженията на децата.

Срок: м. постоянен

Отг. учителите по групи

1.10. Запознаване на децата с аспектите на насилието и начините за справяне с него.

Срок: по график

Отг. учителите по групи

1.11. Провеждане на индивидуални консултации с децата, понасящи или извършващи тормоз.

Срок: постоянен

Отг. учителите по групи

1.12. Набиране на данни и анализ на профила на дете, използващо булинг.

Срок: постоянен

Отг. учителите по групи

2. Дейности по разработване и въвеждане на защитна мрежа

2.1. Разработване и приемане на правила и процедури за работа с:

- дете/ученик, жертва на тормоз;
- дете/ученик, упражнило тормоз;
- деца/ученици, които помагат и подкрепят тормоза;
- деца/ученици наблюдатели.

Срок: м. декември

Отг. Петя Кацарова

2.2. Разработване и приемане на правила и процедури за регистриране на ситуации на тормоз, насочване към други служби и обмен на информация с други учебни и детски заведения.

Срок: м. ноември

Отг. Даниела Димитрова

3. Взаимодействие и решаване на конфликти между деца, учители, родители и ръководство.

Срок: постоянен

Отг. Директор, Координационен съвет

4. Създаване на дневник за регистриране на ситуации на тормоз в детското заведение. Дневникът да включва описание на ситуацията, вида тормоз, участници, наблюдатели, предприети мерки.

Срок: постоянен

Отг: учители по групи

5. Изготвяне на годишен отчет на Координационния съвет до директора на детската градина

Срок: м. юни

Отг. Петя Кацарова

Запознати:

1. *Петя Кацарова*
2. *Даниела Димитрова*
3. *Жаклина Колева*